

Ledare

JAYNE SVENUNGSSON

Under det gångna halvsekle har Sverige genomgått en omfattande demografisk förändring och är i dag ett av Europas mest mångreligiösa länder. Samtidigt har det under senare decennier blivit alltmer tydligt hur vi ofta talar förbi varandra när vi talar om religion och hur vi lägger vitt skilda betydelser i ord som ”troende”, ”icke-troende”, ”kristen”, ”muslim” eller ”seku­lä­r”. En påminnelse om denna språkförbistring gjorde sig gällande redan i den våg av så kallad nyateistisk litteratur som sköljde över Europa och USA i början av 2000-talet, där religiös tro ofta liknades vid tro på tomtar och skogstroll med följd­en att ”troende” människor bara kände sig provocerade eller sårade. Men exempel kan ges i mer närliggande tid, vilket det gångna årets debatter om vad som bör rymmas i begreppet ”kristdemokratisk” vittnar om. Med denna tilltagande språkförbistring är det angeläget med forskning som vänder på begreppen och synar såväl bruket av dem som den empiriska verklighet som döljer sig bakom olika bruk. I detta nummer presenterar vi flera sådana ansatser.

Först ut är David Thurffjell och Erika Willander som redovisar resultaten av en enkätstudie om den relativt stora grupp svenskar med muslimsk familjebakgrund som i dag ser sig som en del av Svenska kyrkan. Vad tror denna grupp på och vad motiverar deras engagemang? Det är en komplex, fascinerande och bitvis motsägelsefull bild som framträder. Framför allt får vi en inblick i hur porösa och överlappande religiösa identiteter tenderar att bli i ett mångreligiöst samhälle: man kan vara kristen i vissa avseenden och muslim i andra. Om den demografiska verkligheten visar sig rymma en komplexitet som inte på något enkelt sätt låter sig fångas i vedertagna kategorier så är också frågan om inte själva kategorierna bör ses över. I den näst­följande artikeln bidrar religionsfilosofen Lina Langby till en sådan översyn genom att problematisera den gängse föreställningen om att endast en

personlig Gud är värdig tillbedjan. Med inspiration från bland andra Rudolf Otto (1869–1937) visar Langby hur även icke-personliga föreställningar om det gudomliga kan vara fullt förenliga med tillbedjan – vilket i själva verket är fallet inom österländska såväl som västerländska former av panteistisk tro.

De två resterande artiklarna tar oss på två mycket olika sätt tillbaka till 1800-talet. Även här utmanas invanda tankegångar på ett uppfriskande sätt. Leif Svensson kastar nytt ljus över de historiska rötterna till den svenska Lutherrenässansen under 1900-talet. Om tidigare forskning ofta betonat hur gestalter som Einar Billing (1871–1939) och Nathan Söderblom (1866–1931) distanserade sig från tidigare tysk Luthertolkning, utforskar Svensson de väsentliga kontinuiteter som inte desto mindre föreligger. Detta gäller inte minst förhållandet till Albrecht Ritschl (1822–1889), med vilken såväl Billing som Söderblom delade den grundläggande ambitionen att göra Luthers teologi relevant för en modern värld. Nydanande perspektiv ges också i Anna Sjöbergs teologiskt inspirerade läsning av Honoré de Balzacs (1799–1850) novell *Det okända mästerverket* från 1831. Med utgångspunkt i novellen utforskar Sjöberg den sammanflätning av religiösa och sekulära kategorier som ligger till grund för den centrala roll som den vackra kvinnan har i det västerländska samhället.

Med detta nummer går vi mot slutet av ännu ett år präglad av pandemins påfrestningar på såväl samhälle som akademi. Det är också ett år då vi förlorat osedvanligt många tongivande röster inom teologi och religionsvetenskap. Tidigare under året har vi uppmärksammat James M. Gustafsons (1925–2021) och Hans Küngs (1928–2021) frånfälle. Detta nummer inleds med tre fina minnesporträtt av Eberhard Jüngel (1934–2021), Eberhard Herrmann (1946–2021) och Christoph Schwöbel (1955–2021). ▲